

Скворець Володимир,
доктор філософських наук, доцент,
завідувач кафедри соціології,
Запорізький національний університет
(Запоріжжя, Україна)

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ

В пострадянському українському суспільстві модель процесу соціалізації молоді змінювалася в контексті соціальних змін. З одного боку, досить високий освітній рівень більшості громадян забезпечив швидкі темпи поширення інформаційних технологій у всіх галузях економіки, включаючи освіту, а з другого боку, ті неоліберальні ринкові реформи, що проводилися в сучасній Україні, зумовили масштабну деградацією основних сфер життя суспільства, тобто скорочення демографічного, виробничого, промислового, аграрного, трудового, наукового, технічного, технологічного і культурного потенціалу. Тенденції деградації цих сфер означали зниження запиту на рівень і якість освіти. Деградація система освіти проявилася в зниженні рівня освітньої підготовки школярів і студентів. Проблеми використання інформаційних технологій в освіті знайшли широке відображення в наукових публікаціях, а проблема формування особистості людини залишається поза увагою вчених.

Мета статті – визначити характер впливу інформаційних технологій на соціалізацію молоді.

Дослідники розглядають технологію як процес послідовного, ступеневого здійснення, розробленого на науковій основі вирішення певної виробничої або соціальної проблеми. Інформаційна технологія – це процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, накопичення, обробки і передачі даних (первинної інформації) для отримання оновлених даних про стан об'єкта, процесу або явища (інформаційного продукту). Цей процес складається з чітко регламентованої послідовності виконання операцій, дій, етапів різного ступеня складності з даними, які зберігаються на комп'ютерах. Основною метою інформаційної технології є обробка первинної інформації з допомогою цілеспрямованих дій та отримання необхідної користувачької інформації, а також отримання та обробка даних для їх подальшого аналізу і прийняття рішень про виконання певної дії [1, с. 43]. Інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, відображення і використання інформації в інтересах її користувачів [2, с. 109].

Аналіз змісту наведених понять виявляє спрямованість цих технологій на продукт, що задовольняє потреби «користувачів інформації» та забезпечує їх «користувальницькою інформацією», тобто йдеться про запити споживацького суспільства. В такому суспільстві освіта спрямована на формування масового споживача і лише частина громадян, в основному представників панівного класу, зможуть стати особистостями. Як зазначає С. Кара-Мурза, тип західної школи був вироблений у процесі Великої французької революції, а потім прийнятий всім Заходом. Це була система «двох коридорів», яка поділяється на школу для еліти і для маси. Перша давала освіту університетського типу, була заснована на системі знань, які в сукупності створювали цілісні уявлення про Всесвіт. Масова школа «другого коридору» готувала «людину маси». Ця система відтворювала класове суспільство, розділене не тільки соціально, але й культурно [3, с. 142-143].

Якщо радянська система освіти забезпечувала умови для того, щоб кожна людина, незалежно від класової приналежності, могла стати особистістю, то перехід до «європейської освіти» означає для українських громадян поділ на дві великі групи, що отримують освіту в різних «коридорах», тобто лише невелика частина громадян має умови стати особистостями, а більшість громадян позбавлені такої можливості і готуються до життя за моделлю «людина масової культури». Радянська система забезпечувала навчання практично всіх школярів за однаковими програмами і підручниками, а тому однаковими можливостями, тобто відтворювала суспільство як єдиний народ, то в пострадянській Україні система освіти відтворює соціальні групи та класи. В сучасній Україні модель соціалізації молоді визначається системою освіти, яка одних громадян формує як особистостей, що мають власний світогляд, здатні критично мислити та готові виконувати складні ролі в управлінні та бізнесі, а решта громадян формуються як «люди маси», не здатні до управління та вирішення складних завдань. Інформаційні ж технології в соціалізації молоді не є визначальними, вони створюють ілюзію доступності різноманітної інформації для всіх, але не розвивають критичне мислення, не формують особистість, вони слугують засобом задоволення потреб споживача.

Формування особистості школяра чи студента – це завжди було, є і буде справою Вчителя. Судячи по відношенню до освіти, в пострадянській Україні керівники держави ніколи не розуміли, що універсальним засобом вирішення проблем є не інформаційні технології, а розвиток особистості кожної людини. Лише високорозвинена і високоморальна особистість може забезпечити повну віддачу від використання інформаційних технологій.

М. Шульга зазначає, що в Україні в результаті криз у різних сферах життя суспільства соціальна матриця цілісного організму все частіше

давала збої. Серед втрат, які несе кризове суспільство через дезорганізацію функціонування суспільного організму, вагомими є втрати освітньо-професійних і культурних компетенцій населення. Втрата компетентностей відбувається на трьох рівнях: падіння якості навчання у школах і вищих навчальних закладах; вищі навчальні заклади і профтехучилища не мають належної матеріальної бази; професійні знання і навички молодь часто втрачає з тієї причини, що більшість не може працевлаштуватися за фахом [4, с. 169-170]. Тенденція зниження освітньо-професійних і культурних компетенцій населення повністю корелюється зі зниженням статусу і ролі вчителя та викладача в пострадянській Україні.

Правлячі кола України жили ілюзією, що інформаційні технології без підготовлених фахівців зможуть вирішувати соціальні проблеми суспільства. В дійсності без школи, яка здатна не лише формувати компетентності, а й особистість кожної людини, українське суспільство не зможе успішно конкурувати на світовому ринку. У 2015 р. науковці зазначали, що на сьогодні наша держава стала мішенню ударів жорсткої системної кризи, а цілі регіони опинилися під загрозою лиха, розпаду і здичавіння. Падіння економіки позбавляє державну владу ресурсів, необхідних не лише для підтримки територіальної цілісності, але – і для підтримки в робочому та безпечному стані техносфери країни. Трагізм моменту полягає в тому, що колосальна складність устрою інфраструктури, залишеної нам у спадщину від Радянської України, перевершує розумові можливості керівництва країни, аби цю складність осягнути і адекватно управляти [5, с. 306].

В процесі соціалізації молоді основною постає проблема формування особистості людини, а не використання інформаційних технологій. На жаль, в сучасній Україні проблема формування особистості підмінюється проблемою формування компетентностей. В новітніх освітніх законах введено як ключове поняття «освітній процес» замість поняття «навчально-виховний процес», яке протягом десятиліть визначало характерні риси радянської системи освіти. Сутність радянського підходу полягала в тому, що вчитель був зобов'язаний не лише навчати школярів, але й виховувати їх, здійснювати вплив на формування особистості школяра. Теперішній підхід, що втілений в понятті «освітній процес» не несе колишнього смислового навантаження і зовсім не зобов'язує вчителя та викладача формувати особистість школяра та студента.

Отже, використання інформаційних технологій в процесі соціалізації молоді є важливим, але не визначальним чинником, оскільки ці технології забезпечують запити споживача, формують самого споживача і споживацьке суспільство, але вони не здатні самі по собі формувати особистість. Лише Вчитель здатен забезпечити формування особистості людини, а тому він і має відігравати основну роль в соціалізації молоді.

Список використаних джерел:

1. Андрощук О.В. Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства / О.В. Андрощук, Ю.В. Кондратенко, О.В. Головченко, Т.О. Ворона, М.В. Петрушен // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету України імені Івана Черняхівського. 2014. № 1 (50). С. 42-47.
2. Філософія інформаційно-комунікативного суспільства: теоретико-методологічний контекст: монографія / В. Г. Воронкова, О. В. Соснін, В. О. Нікітенко, М.Ю. Максименюк, за ред. д. філос. н., проф. В.І. Воронкової; Запорізька державна інженерна академія. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 276 с.
3. Кара-Мурза С.Г. Русская матрица: Будет ли перезагрузка? / Сергей Кара-Мурза. М.: Алгоритм: Эксмо, 2012. С. 142-143.
4. Шульга М. Збій соціальної матриці: монографія / М. Шульга. Київ: Інститут соціології НАН України, 2018. 264 с.
5. Омельченко О., Васишин Р. Врятувати державу / О. О. Омельченко, Р. Н. Васишин. К. : Самміт-Книга, 2015. 376 с.